

**AFV VA AMNISTIYA INSTITUTLARINING JINOIY JAVOBGARLIKNI
BELGILASHNING HUQUQIY MUAMMOLARI**

Axatov Sardor

Ashurova Go'zal

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17639847>

Kirish. Afv va amnistiya institutlari jinoyat huquqida insonparvarlik tamoyilining muhim ko'rinishlaridan biri sanaladi. Ushbu institutlar jinoyat sodir etgan shaxslar uchun jazoni yengillashtirish yoki jazoning jazoni o'tashdan ozod etishni nazarda tutadi. Biroq afv va amnistiyaning qo'llanish tartibi, ularning huquqiy oqibatlari hamda jinoyat uchun javobgarlik tizimidagi o'rni bir qator amaliy va nazariy muammolarni keltirib chiqaradi.

1. Afv va amnistiyaning huquqiy mazmuni.

Afv instituti shaxsga nisbatan individual tartibda qo'llaniladi va Prezident tomonidan amalga oshiriladi. Afv jazo muddatining qisqartirilishi, jazoning yengilrogi bilan almashtirilishi yoki shaxsni jazodan to'liq ozod etish ko'rinishida bo'lishi mumkin. Afv sudning qarorini o'zgartirmaydi, faqat jazoni ijro etish bilan bog'liq holatlarni yumshatadi.

Amnistiya esa ommaviy tusga ega bo'lib, Oliy Majlis tomonidan ma'lum toifadagi shaxslarga nisbatan qo'llanadi. U jinoyat ishini tugatish, shaxslarni jazodan ozod qilish yoki jazo muddatini qisqartirishga olib kelishi mumkin.

2. Jinoiy javobgarlikni belgilashdagi asosiy huquqiy muammolar.

Amnistiya va afv institutlarining amalda qo'llanishi bir qator muammolarga sabab bo'lmoqda. Birinchidan, afvning keng qo'llanishi sud tomonidan belgilangan jazolarning amaliy ahamiyatini pasaytirishi, ayrim hollarda sud hokimiyati mustaqilligiga ta'sir qilishi mumkin. Ikkinchidan, amnistiya hujjatlarining ayrim bndlari umumiy va noaniq bo'lgani sababli sudlar tomonidan turlicha talqin qilinishi holatlari uchraydi.

Uchinchi muammo — afv va amnistiyaning huquqiy oqibatlari Jinoyat kodeksi va Jinoyat-protsessual kodeksida yetarli darajada izchil tartibga solinmaganidir. Shu sabab ayrim hollarda jazo to'liq o'talmagan bo'lsa ham jinoyat sodir etgan shaxsning huquqiy maqomi bo'yicha chalkashliklar paydo bo'ladi.

To'rtinchidan, jabrlanuvchilarning huquqlari masalasi ham dolzarbdir. Amnistiya orqali jazodan ozod qilingan shaxs jabrlanuvchiga moddiy zarar yetkazgan bo'lsa, kompensatsiya masalasi ochiq qolishi mumkin.

3. Afv va amnistiyaning jazo tizimiga ta'siri.

Mazkur institutlarning tez-tez qo'llanishi jazoning muqarrarliligi tamoyilini sustlashtirishi ehtimoli bor. Jinoyatchi jazodan qutulishi mumkin degan fikr jinoyatchilikning oldini olish mexanizmlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois afv va amnistiya asosli, maqsadga muvofiq va qat'iy mezonlar asosida qo'llanishi lozim.

4. Muammolarni bartaraf etish bo'yicha takliflar.

Birinchidan, afv va amnistiya qo'llash tartibiga oid mezonlarni aniq belgilash zarur. Ikkinchidan, sud organlari uchun yagona tushuntirish va metodik yo'riqnomalar ishlab chiqilishi kerak. Uchinchidan, jabrlanuvchilarning huquqlarini himoya qilish mexanizmini kuchaytirish lozim. To'rtinchidan, ushbu institutlar qo'llanilganidan keyingi huquqiy oqibatlar Jinoyat kodeksida aniq va izchil belgilanishi maqsadga muvofiq.

Xulosa.

Afv va amnistiya institutlari davlatning insonparvarlik siyosatini aks ettiruvchi muhim huquqiy vositalardir. Ammo ularning amaliyotdagi qo'llanishi ba'zan jinoiy javobgarlikning aniqligi, sud mustaqilligi, jazoning muqarrarlighi va jabrlanuvchilarning huquqlari bilan bog'liq masalalarda muammolarni yuzaga keltiradi. Shu sababli mazkur institutlarni qo'llash tartibini takomillashtirish huquqiy tizimning barqarorligi va adolat tamoyillarini ta'minlash uchun muhim hisoblanadi.